

Милан С. АЈЦАНОВИЋ*
Универзитет у Новом Саду
Филозофски факултет

Оригинални научни рад
Примљен: 22.10.2019.
Прихваћен: 12.02.2020.

О ТВОРБЕНИМ МОДЕЛИМА ИМЕНИЦА ЗА ОЗНАЧАВАЊЕ ОСОБА У ЈЕЗИКУ МЛАДИХ**

У раду се даје семантичко-деривациона анализа 189 мотивисаних жаргонизама, махом суфиксалних деривата, којима се означавају особе с обзиром на неке своје стварне или претпостављене доминантне особине, пре свега карактерне, физичке и/или интелектуалне, при чему већина анализираних лексема представља негативне етикете којима се описује нечији карактер. Међу прикупљеним речима приметан је велик број различитих творбених модела, међу којима има и оних који су непознати у стандардном језику.

Кључне речи: српски језик, сленг, именовање особа, суфиксални деривати, префиксални деривати, сложенице, семантичко-деривациона анализа.

1. Увод. У, како се чини, вечитој тежњи да свет око себе опише, да га вербализује, човек не пропушта прилику да то учини и када је у питању друго људско биће. Наравно, он то чини на различите начине, користећи се најразноврснијим етикетама да код оног другог истакне, похвали или, нажалост и обично, исмеје неку доминантну особину, карактерну или физичку. Наиме, како се чини (исп. нпр. Драгићевић 2010: 115), човеку је природно да приликом описивања другог људског бића радије истакне не оно што је позитивно или барем очекивано већ оно што код тог другог не ваља, што представља својеврстан отклон у односу на какво очекивано стање. Наравно, ни млади у оваквим у настојањима томе нису никакав изузетак. Напротив: комуникајући са својим вршњацима, данас неретко на интернетским друштвеним мрежама и различитим 'хаскаоницама', они се једни другима обраћају без различитих ограничења која би се иначе могла јавити у неком другом типу дискурса. Стога се као неизоставан пратилац овакве врсте комуникације јавља жаргон, односно, прецизније, сленг, чија су специфичност и различита

* ajdzanovic@ff.uns.ac.rs

** Овај рад представља део истраживања у оквиру пројекта *Стандардни српски језик* (178004), који финансира Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије.

образовања с особом као денотатом, често веома маштовита и несистемска те отуд и захвална за творбену анализу.

1.1. Имајући, дакле, све ово у виду, одлучили смо да предмет овога истраживања управо буду мотивисане лексеме којима млади/млађи носиоци српског језика, заправо они за овакво истраживање нама најдоступнији и најпогоднији као информатори – студенти Филозофског факултета у Н. Саду – на различите начине означавају особе с обзиром на неку њихову доминантну особину, склоност, или, ређе, професију и сл. Ослањајући се на поједина претходна своја истраживања такође посвећена номинацији особа (нпр. Ајдановић 2013, 2014, 2015, 2016), пре самог прибављања грађе формулисали смо одређене претпоставке у вези с обимом и структуром прикупљене грађе. (а) Као прво, сматрали смо да ће именице с особом као денотатом бити сразмерно честе те хетерогене с обзиром на творбену структуру и употребљене творбене моделе, при чему ће међу њима ипак бити доминантни суфиксални деривати. (б) Као друго, међу потоњима ће најзаступљенији бити деноминали, чији ће знатан део чинити именице субјективне оцене и мовирани деривати. Коначно и као треће, (в) у прикупљеној грађи удео деривата којима се особе описују с обзиром на неку своју негативну карактеристику заиста ће бити знатно већи у односу на оне који служе као позитивне или неутралне етикете.

1.2. Када је пак у питању начин прикупљања грађе, он је, изведен анкетирањем студената Филозофског факултета у Новом Саду, и то тадашње прве године Одсека за медијске студије (шк. 2015/2016), њих 30 (18 девојака и 12 младића) и друге године Одсека за српски језик и лингвистику (шк. 2018/2019), њих 20 (18 девојака и два младића). Анкетирани студенти, с два изузетка (Република Српска и Црна Гора), долазе са територије Србије, пре свега Војводине. Све њих смо замолили да напишу што више речи којим би означили особе, при чему би, наравно, у питању биле оне речи које они сами користе приликом, претпостављамо свакодневне, комуникације са вршњацима, било уживо било на четовима и друштвеним мрежама.

1.3. На овај смо начин прикупили чак 368 лексема, не само афиксалних деривата и композита већ и немотивисаних речи, позајмљеница као и семантичких деривата,¹ те смо тај број након селекције грађе свели на следећих 189 мотивисаних лексема:² *аброноша, алапача, алкос, баја, бајица, балавац, балавица, бандеруша, батица, бичарка, блејач, боготац, болесник, ботина, брале, братина, браца, браша, брбљивица, бруда, бубалица, бубатор, будалетина, буђавац, буки, буразенгија, враголан, геио, геиован, глибуља, глупан, глупандер, глупача, глупација, госпоштина, гусарка, давеж, дебилка, дебилчина, дериште, добрица, добричина, дођош, досадњаковић, доца, дркација, дрогош, дромфуља, дронфуља, другарчина, друкара, душица, ђонара, женскареш, жентурача, животић, згодница, злотвор, издајица, јадница, јадно, јуначина, камењарка, клемпић, клемпо, кравуља, крампача, крелац, кретен*

¹ Овог пута изостављена грађа биће предмет неког другог чланка.

² Касније у раду дефинисаћемо само оне лексеме које будемо сматрали значењски непрозирним.

чић, кримос, кринцара, кркан, крупара, кумара, лажов, лажовчина, лајавац, ленчуга, лењивац, лепотица, ликуша, лолица, лолишка, лопурда, лудетина, лујка, љига, љигавац, љубавница, љубавник, љупчић, манитаћ, милица, мићо, миџика, млакоња, мозгић, момчекања, морончина, мрцина, мудрица, муџица, мученица, мушкарчина, навлакуша, накарада, наркић, носоња, оговаруша, пајсерка, паметница, паметњаковић, папучар, пијандура, плавуша, позерка, покварењак, потрчко, поштењачина, прагњац, превртљивац, предевојка, прериба, прика, прилепак, прљавауша, пробисвијет, пропалица, простакуша, простачина, профукњача, прскотина, прсотина, распаљотка, распандркача, распандркуша, редаљка, самџија, сандалар, свађалица, себичњак, сељана, сељанчура, сељачина, сељомбер, скрнавуша, слаткица, слепчина, смарач, смешко, смотанко, смотуља, спамерка, сплаваруша, спонзи, спонзоруша, сталкерка, стокерка, тебрица, тинуша, токсиканер, токсичар, топина, трачара, тротоарка, тупан, тупсон, увлакача, увлакуша, угљеша, удараљка, улизица, уличарка, фолиранткиња, фрајерка, фрикуша, фујчина, хваљивџија, цугер, џиберка, шабанка, шаљивџија, шкртица, шлехтара, шљункара, шоња, шопинголичарка, штреберка, штреберчина.

1.4. Већ се на први поглед види да се прва наша претпоставка, везана за бројност деривата и преваленцију оних суфиксалних, показала као тачна. Циљ овог истраживања пак јесте да покаже да ли су и остале две претпоставке тачне, односно да забележене именице класификује с обзиром на морфолошку припадност њихових мотиватора као и творбене форманте употребљене за извођење, те да одреди врсту номинације која се лексемама врши, тј. с обзиром на које се своје особине дата особа обележава.

1.5. Јасно је, међутим, да претензије (ни) овога рада не могу ићи толико далеко да он региструје и опише сав или барем највећи део инвентара оваквих образовања у језику младих,³ што се уосталом види и из (сужене) грађе којом барата, већ га заправо треба посматрати као још један дијагностички увид у овакву врсту номинације особа који ће, ако ништа друго, описати различите продуктивне моделе, од којих би неки у стандардном језику евентуално били мање чести или чак непостојећи.

2. Анализа грађе.

2.1. Творбена структура. У оквиру прикупљене грађе најдоминантнији су, посве очекивано, деривати који су настали афиксалном творбом (185), док су унутар њих, опет нимало неочекивано, најприсутнији суфиксални деривати (183), те је и овог пута, на овом микроплану, потврђен статус суфиксације као најпродуктивнијег творбеног начина.

2.1.1. Међу прикупљеним примерима налазе се и четири композите (*аброноша*, *боготац*, *злотвор*, *пробисвијет*), међу којима је барем једна (*боготац*) веома занимљива за творбену анализу. Наиме, иако је по свој прилици у питању резултат простог срастања двеју именица – центра синтагме и атрибутива, тј. једне фразне лексеме – у композиту, на једном се месту у

³ Не само због чињенице да је то већ било предмет интересовања српских лингвиста у не тако далекој прошлости (исп. Ристић 2004, Бугарски 2006).

интернетским изворима⁴ среће и друкчије тумачење настанка ове речи, које се не може унапред одбацити, не само имајући у виду одлике сленга већ и делимично значењско преклапање наведене именице и лексеме кум, потврђено на више места на интернету. Наиме, уколико је овакво тумачење тачно, радило би се о калку који је настао према енглеском предлошку: *godfather* > *god* + *father* > *бог* + *отац* > *боготоц* 'онај који је најбољи у нечем; онај који је кум за нешто'.

2.1.2. Унутар прикупљене грађе налазе се свега два префиксална образовања, представника истог творбеног модела, али оба веома занимљива за творбену анализу. Наиме, ради се о именицама *предевојка* и *прериба*, које су специфичне по томе што се у њима префикс *пре-*, „вероватно најпродуктивнији од свих придевских префикса” (Клајн 2002: 219), везују с именичком а не придевском основом. Будући да мотивне именице означавају 'млађу женску особу', односно 'згодну млађу женску особу', очекивало би се и да значење деривата представља просту елативну модификацију значења мотиватора. Међутим, док други дериват заиста означава млађу женску особу ванредно привлачне спољашњости, први превасходно означава девојку чије су пре свега карактерне и интелектуалне особине вансеријске.

2.1.3. Регистровани суфиксални деривати пак образовани су читавим низом различитих суфикса, њих чак 71, што значи да у просеку скоро три деривата долазе на један формант. Ипак, дистрибуција суфикса ни изблиза није равномерна будући да је чак 45 њих потврђено само једном, док неки други имају знатно више потврда. Међу потоњима се нарочито издвајају форманти -ица и -ка, који имају 21, односно 15 потврда. Заправо, међу забележеним суфиксима има како оних који су и иначе продуктивни у српском језику (нпр. -аћ, -ина, -ица, -ка) тако и оних (нпр. -енгија, -омбер) који не само да не спадају у такве већ се обично и не дају као део инвентара именичких суфикса, чак ни у монографијама посвећеним жаргону и жаргонизмима (исп. Бугарски 2006).

Узбучени инвентар суфикса, дат са њима деривираним именицама и бројем деривата, изгледа овако: -а (5: *бруда*, *доца*, *љига*, *накарада*, *шоња*), -а̄к (2: *покварењак*, *себичњак*), -(а)к (1: *прилепак*), -а̄љка (1: *удараљка*), -ан (3: *глупан*, *тупан*, *кркан*), -ана (1: *сељана*), -анер (1: *токсиканер*), -а̄р (2: *напучар*, *сандалар*), -ара (8: *друкара*, *ђонара*, *кринцара*, *крупара*, *кумара*, *трачара*, *шлихтара*, *шљункара*), -а̄рка (4: *бичарка*, *гусарка*, *камењарка*, *уличарка*), -а̄рош (1: *женскаррош*), -аруша (1: *сплаваруша*), -а̄ћ (1: *манитаћ*), -ац (1: *прагњац*), -(а)ц (7: *балавац*, *буђавац*, *крелац*, *лајавац*, *лењивац*, *љигавац*, *превртљивац*), -а̄ч (2: *блејач*, *смарач*), -ача (5: *алапача*, *глупача*, *крампача*, *распандркача*, *увлакача*), -ација (1: *глупација*), -дер (1: *глупандер*), -дура (1: *пијандура*), -еж (1: *давеж*), -екања (1: *момчекања*), -енгија (1: *буразенгија*), -ер (1: *цугер*), -етина (2: *будалетина*, *лудетина*), -еша (1: *угљеша*), -и (1: *спонзи*), -йк (1: *болесник*), -ика (1: *миџика*), -ина (11: *ботина*, *братина*, *добричина*, *јуначина*, *мрчина*, *мушкарчина*, *поштењачина*, *простачина*,

⁴ Исп. <https://vukajlija.com/bogotac>.

сељачина, слепчина, топина), -ић/-ић (5: *животић*, *клемпић*, *љупчић*, *мозгић*, *наркић*), -ица (21: *бајица*, *балавица*, *батица*, *брбљивица*, *добрица*, *душица*, *згодница*, *издајица*, *јадница*, *лепотица*, *лолица*, *љубавица*, *милица*, *мудрица*, *мукица*, *мученица*, *паветница*, *слаткица*, *тебрица*, *улизица*, *шкртица*), -ичар (1: *токсичар*), -ишка (1: *лолишка*), -иште (1: *дериште*), -ја (1: *баја*), -ка (15: *дебилка*, *лујка*, *пајсерка*, *позерка*, *прика*, *редаљка*, *спамерка*, *сталкерка*, *стокерка*, *тротоарка*, *фрајерка*, *шберка*, *шабанка*, *шопингхоличарка*, *штреберка*), -ки (1: *буки*), -киња (1: *фолиранткиња*), -ко (3: *потрчко*, *смишко*, *смотанко*), -ле (1: *брале*), -лица (3: *бубалица*, *пропалица*, *свађалица*), -ник (1: *љубавник*), -њача (1: *профукњача*), -о (2: *јудо*, *клемпо*), -ов (1: *лажов*), -ован (1: *гејован*), -овић (2: *досадњаковић*, *паветњаковић*), -олан (1: *враголан*), -омбер (1: *сељомбер*), -оња (2: *млакоња*, *носоња*), -ор (1: *бубатор*), -ос (2: *алкос*, *кримос*), -отина (2: *прскотина*, *прсотина*), -отка (1: *распаљотка*), -ош (2: *дођош*, *дрогиш*), -сон (1: *тупсон*), -турача (1: *жентурача*), -ћо (1: *мићо*), -уља (5: *глибуља*, *дромфуља*, *дронфуља*, *кравуља*, *смотуља*), -ура (1: *сељанчура*), -урда (1: *лопурда*), -уша (13: *бандеруша*, *ликуша*, *навлакуша*, *оговаруша*, *плавуша*, *прљавуша*, *простакуша*, *распандркуша*, *скрнавуша*, *спонзоруша*, *типуша*, *увлакуша*, *фрикуша*), -ца (1: *браца*), -чина (6: *дебилчина*, *другарчина*, *лажовчина*, *морончина*, *фујчина*, *штреберчина*), -чић (1: *кретенчић*), -чуга (1: *ленчуга*), -ција (4: *дркација*, *самција*, *хваљивција*, *шаљивција*), -цо (1: *гецо*), -ша (1: *браша*), -штина (1: *госпоштина*).

2.1.4. Због обиља грађе посебну пажњу ћемо посветити само појединим дериватима и творбеним моделима.

2.1.4.1. Први међу њима јесте *бичарка* 'женска особа лоше, непријатне нарави', који је, заправо, својеврсна секундарно проста лексема будући да је изведена додавањем слабопродуктивног суфикса -арка на енглеску основу *бич-* (енгл. *bitch* 1. женка пса, куја, кучка 2. непријатна жена⁵). Наиме, имајући у виду однос који млади/млађи носиоци српског имају према овом језику – који се данас више и не може сматрати страним већ пре одомаћеним језиком,⁶ великим делом познатим младима – с правом се можемо запитати да ли је наведени дериват заиста представник секундарно простих именица, тј. оних чије основе онима који користе дату реч остају непрозирне. У прилог томе иде и чињеница да се приликом суфиксације није променило значење еталона, те да је суфикс употребљен као граматички а не лексички формант.

2.1.4.2. О поменутом односу према англицизмима сведоче и следеће лексеме, међу којима нису ретке ни оне субјективне оцене: *ботина*, *кринџара* ('женска особа која се срамоти својим понашањем, тј. она која је *кринџ* [енгл. *cringe*])', *лолица*, *лолишка* (обе: 'симпатична, допадљива особа која код других уме изазвати подсмех'), *сталкерка*, *столкерка* (обе: 'женска особа која некога уходи, пре свега на друштвеним мрежама, тј. жена *сталкер/столкер*

⁵ Ова се лексема у сленгу користи и у читавом низу других значења, неретко добијених народном етимологијом и аналогичном према већ постојећој речи *бичари*, којом се означава ред једноћелијских организама, о чему в. више на <https://vukajlija.com/bicarka>.

⁶ Овај смо термин преузели од Т. Прћића.

[енгл. *stalker*']), *токсиканер*, *токсичар*⁷ (обе: 'особа која је изразито непријатног карактера и која око себе шири негативну енергију'), *топина* ('особа која је у сваком погледу, а најчешће физичком, изнад других, тј. она која је више него *топ* [енгл. *top*']), *фрикуша* ('женска особа необичног изгледа и понашања, чудакиња, тј. она која је *фрик* [енгл. *freak*']), у којима су управо речи преузете из енглеског послужиле као мотиватори. Међу њима се издвајају именице *лолица* и *лолишка*, творбени дублети, једине изведене од акронима (LOL = Laughing Out Loud 'смејем се наглас').

2.1.4.3. Нашу је пажњу привукао и суфикс -ача, који се, барем на нивоу стандарда, крајње ретко може наћи у деноминалима с обележјем [особа +]. Заправо, понегде се (исп. Клајн 2003: 65) као једино такво образовање наводи именица *мушкарача*. Ипак, прикупљени корпус, иако бележи свега један овакав деноминал (*крампа*ча, која се у Ристић 2004 (172) одређује као 'ограничена, глупа женска особа', односно, како бисмо га ми дефинисали, 'ружна, незграпна женска особа, најчешће глупа'), даје наговештај друкчије ситуације у сленгу. Да ово није једини такав жаргонизам, видимо у Бугарски 2006 (95–96), где се дају још и *дропљача* 'проститутка' и *сексача* 'нимфоманка'. У свим овим именицама присутна је изразита пејоративна нијанса, проистекла из споја основе и форманта.

2.1.4.4. Суфикс -уша представља свесловенски и прасловенски формант (Скок 1973: 550), плодан и експресиван (Клајн 2003: 198, Бабић 1986: 311), чији деривати, нарочито они који су резултат моције, готово увек имају пејоративни призвук. И заиста, у грађи је чак 13 примера, од којих већина представља и пејоративе (*бандеруша* 'веома висока девојка', *ликуша*, *навлакуша*, *оговаруша*, *плавуша*, *прљавуша*, *простакуша*, *спонзоруша*, *распандркуша*, *скрнавуша*, *типуша*, *увлакуша*, *фрикуша*). Међутим, деривати *ликуша* и *типуша*, иако несумњиви резултати моције (< *лик*, *тин*), нису пејоративи, напротив: оба су пре свега позитивне или неутралне етикете, ређе негативне, те представљају новину у односу на очекивано стање и оно забележено у литератури. Заправо, једина именица која је уједно моционо образовање и негативна етикета јесте *фрикуша*, где, међутим, пејоративност проистиче пре свега из значења мотивне речи (*freak* енгл. 'ствар, особа, животиња или догађај који је изузетно необичан или редак и друкчији од сличних своје врсте'), а не самог суфикса.

2.1.4.5. Сложени аугментативни суфикс -чина, настао перинтеграцијом (нпр. *простак* + -ина > *простачина*; *слепац* + -ина > *слепчина*), обично се сматра веома продуктивним због своје једнозначности (Клајн 2003: 102), чиме се и разликује од изразито вишезначног -ина. То да ли ће се из значења аугментативности јавити и оно друго – пејоративности, као у чак пет од шест забележених примера, наравно, пре свега зависи од значења мотиватора (*другарчина* : *дебилчина*, *лажовчина*, *морончина*, *фујчина*, *штреберчина*). Ипак, оно што представља отклон у односу на ситуацију у стандардном српском

⁷ Иако би се ова именица пре свега облички, али и значењски могла сматрати мотивисаном придевом *токсичан*, -чна, -о, из горенаведених разлога ми предност као мотиватору ипак дајемо енглеском придеву *toxic*.

језику јесте могућност везивања овог суфикса са узвицима (*фујчина*⁸), где се такође јавља значење пејоративности, проистекло из мотиватора, при чему новодобијена реч, како показују поједини примери с интернета, може остати у категорији узвика, али се може транспоновати и у, додуше индеклинабилне, придеве, односно именице.

2.1.4.6. Пажњу нам је привукло и образовање *прагњац*, којим се означава 'дебела, масна мушка особа'. Наиме, као мотиватор овом је деривату послужила сливеница *прагње* 'прасеће и јагњеће печење с ражња послужено заједно'.

2.1.4.7. Коначно, међу анализираним дериватима приметна је и иначе у сленгу честа пракса редуцирања творбене основе, која, међутим, не нарушава значењску везу између мотиватора и мотивисане речи (нпр. *буразенгија* < *бураз*[ер] + *-енгија*, *буки* < *бу*[разер] + *-ки*, *спонзи* < *спонз*[оруша] + *-и*, *прика* < *при*[јатељ] + *-ка*), и, додуше у мањој мери, промена творбене основе која се не може објаснити постојећим морфонолошким алтернацијама и законитостима, али може свесним значењским и обличким повезивањем с другим речима (нпр. *распандркача*, *распандркуша*). На трагу ових образовања налазе се поједина друга код којих се у мотиваторима јавља шатровачка пермутација слогова, не само основних облика именица (нпр. *тебрица* < *тебра* < вок. *brate*), те афереза (нпр. *љупчић* < *љубац* < *пољубац*).

2.1.5. Забележени деривати по пореклу су, како смо и претпоставили, најчешће деноминали (95⁹), што се лако да објаснити и чињеницом да је немали део образовања резултат мовирања или су пак у питању речи субјективне оцене (*алкос*, *баја*, *бајица*, *бандеруша*, *батица*, *бичарка*, *ботина*, *брале*, *братина*, *браца*, *браша*, *бруда*, *будалетина*, *буки*, *буразенгија*, *враголан*, *геџо*, *геџован*, *глибуља*, *госпоштина*, *гусарка*, *дебилчина*, *добричина*, *досадњаковић*, *доца*, *другарчина*, *душица*, *ђонара*, *женскаркош*, *жентурача*, *животић*, *јуначина*, *камењарка*, *кравуља*, *крампаца*, *крелац*, *кретенчић*, *кримос*, *кринцара*, *кумара*, *лажовчина*, *лепотица*, *ликуша*, *лолица*, *лолишка*, *лопурда*, *лудетина*, *љубавница*, *љубавник*, *љупчић*, *мићо*, *миџика*, *мозгић*, *момчекања*, *морончина*, *мрцина*, *мукица*, *мушкарчина*, *наркић*, *носоња*, *пајсерка*, *паметњаковић*, *папучар*, *позерка*, *поштењачина*, *прагњац*, *прика*, *простакуша*, *простачина*, *сандалар*, *сељана*, *сељанчура*, *сељачина*, *сељомбер*, *слепчина*, *спамерка*, *сплаваруша*, *спонзи*, *спонзоруша*, *сталкерка*, *стокерка*, *тебрица*, *типуша*, *тротоарка*, *угљеша*, *уличарка*, *фолиранткиња*, *фрајерка*, *фрикуша*, *џиберка*, *шабанка*, *шљункара*, *шопингхоличарка*, *штреберка*, *штреберчина*), затим, у знатно мањој мери, деадјективи (52: *балавац*, *балавица*, *болесник*, *брбљивица*, *буђавац*, *глупан*, *глупандер*, *глупача*, *глупација*, *дебилка*, *добрица*, *згодница*, *јадница*, *јадо*, *клемпић*, *клемпо*, *крупара*, *лажов*, *лајавац*, *ленчуга*, *лењивац*, *лујка*, *љига*, *љигавац*, *манитаћ*, *милица*, *млакоња*, *мудрица*, *накарада*, *паметница*, *пијандура*, *плавуша*, *покварењак*, *предевојка*, *превртљи-*

⁸ Иако није део наше грађе, истозначни дериват *бљакчина*, настао по истом обрасцу, обилује потврдама на интернету.

⁹ Збир бројева датих овде и ниже у заградама незнатно је мањи од 185, зато што појединим дериватима нисмо могли са сигурношћу одредити мотиваторе.

вац, прериба, прљавуша, самџија, себичњак, скрнавуша, слаткица, смотанко, смотуља, токсиканер, токсичар, топина, тупан, тупсон, хваљивџија, шаљивџија, шкртица, шоња) и, у још мањем постотку, девербативи (34: *алапача, блејач, бубалица, бубатор, давеж, дериште, дођош, дркаџија, дрогош, друкара, издаџица, кркан, мученица, навлакуша, оговаруша, потрчко, прилепак, пропаџица, прскотина, прсотина, распаљотка, распандркача, распандркуша, редаљка, свађалица, смарач, смешко, трачара, увлакача, увлакуша, удараљка, улиџица, џугер, шилихтара*), те, са само једном потврдом, образовања добијена од узвика (*фујчина*).

2.2. Врста квалификације. Премда није увек лако, неретко чак ни могуће, јасно одредити особину (или, често, особине) које су у фокусу номинације, оно што је ипак знатно лакше одредити, мада ни то не увек са потпуном сигурношћу, јесте да ли се нешто користи као негативна етикета или не. На самом почетку истраживања претпоставили смо да ће међу прикупљеним дериватима удео оних које ће се користити за истицање какве непожељне особине особе бити знатно већи од позитивних етикета или пак оних које се, у зависности од ситуационог контекста, могу тумачити као позитивне, негативне или неутралне етикете. Наиме, таквих деривата који се користе за истицање само онога што код неког не ваља укупно је чак 140 (нпр. *алкос, бандеруша, бичарка, глибуља, глупација, дронфуља, кринџара, морончина, прагњац, удараљка, редаљка, распандркача*), док је оних позитивних 42 (нпр. *боготац, добричина, другарчина, лепотица, момчекања, предевојка, прериба, топина*), те оних неутралних и/или контекстуално зависних – седам (*будалетина, ликуша, лолица, лолишка, мукица, мученица, тупуша*).

2.2.1. Када је пак у питању хијерархија особина које се истичу, и поред неких недоумица и с њима везаних и неизбежних непрецизности,¹⁰ јасно је да су карактерне особине те које се најчешће издвајају, док су интелектуалне и физичке особине предмет номинације осетно ређе и скоро подједнако, при чему се неретко особе етикетирају и с обзиром на неке своје склоности. Приметна је и једна значењска подгрупа деривата, изразито негативне конотације, којима се означавају промискуитетне женске особе или проститутке (*глибуља, камењарка, навлакуша, редаљка, тротоарка, удараљка, уличарка, шљункара*). С друге стране, одговарајућа значењска подгрупа с одговарајућим мушкарцем као денотатом знатно је мања, при чему исказани вредносни суд говорника у том случају није нужно негативан (*љубавник, женскарош, мушкарчина*). Имајући у виду полну структуру испитаника од којих су ови деривати прикупљени као и уопште полну структуру наших испитаника, код којих студенткиње скоро троструко надмашују студенте, можемо овај податак одредити и као (лингво)културолошки занимљив.

3. Закључне напомене. На самом крају, имајући у виду све горе изнесено, можемо закључити да се из анализиране грађе да закључити да се млади носиоци српског језика у међусобној комуникацији не устежу да користе

¹⁰ Нимало не помаже чињеница да се једном речи у фокус могу ставити две или чак три туђе особине (исп. нпр. *фујчина*).

етикете за друге особе, односно, пре свега, за њихов карактер, при чему је велика већина тих етикета у мањој или већој мери негативна. При томе, барем када је у питању афиксална деривација, која нам је овом приликом била у фокусу, млади показују велику језичку креативност, која се, у конкретном корпусу, не огледа само у обиљу забележених примера (189)¹¹ и форманата (71 суфикс) већ и у разноврности творбених модела, међу којима има и оних непознатих стандардном језику. Такође, докази наведене креативности могу се наћи и у различитим другим техникама, каква је придавање нових значења већ постојећим речима (нпр. *гусарка* 'глупа женска особа, гуска'), шаљива народна етимологија (нпр. *дроља* + *фукса* + *буља* > *дронфуља*) или пак стварање нових речи по узору на већ постојеће (нпр. *панучар* > *сандалар*). Сасвим очекивано, добијене речи одликује изражена експресивност и емоционална обојеност. С друге стране, једна од често навођених одлика оваквих врста образовања – опсценост (исп. нпр. Василијевић 2012: 633), за коју у овој врсти деривата постоји читав низ потврда на интернету, у грађи је присутна тек у траговима (нпр. *дркација*, *редаљка*), што је, несумњиво, последица начина на који је она прикупљана.

ЛИТЕРАТУРА

- Ајџановић 2008:** М. Ајџановић, *Функционално оптерећење суфикса за обележавање особа*, Нови Сад: Филозофски факултет.
- Ајџановић 2013:** М. Ајџановић, Атрибутивне именице у Ћопићевом делу Глава у кланцу ноге на вранцу, у: Branko Tošović (ур.), *Lirski doživljaj svijeta u Ćopićevim djelima: lirski, humoristički i satirički svijet Branka Ćopića*, Banja Luka – Graz: Narodna i univerzitetska biblioteka Republike Srpske – Institut für Slawistik der Karl-Franzens-Universität, 351–360.
- Ајџановић 2014:** М. Ајџановић, Номинација човека мотивисана његовим негативним особинама у роману Травничка хроника, у: Branko Tošović (ур.), *Andrićeva hronika. Andrićs Chronik. Ivo Andrić u evropskom/europskom kontekstu*. Graz – Beograd – Banjaluka: Institut für Slawistik der Karl-Franzens-Universität – Narodna i univerzitetska biblioteka Republike Srpske – Svet knjige – nmlibris, 625–632.
- Ајџановић 2015:** М. Ајџановић, Номинација женских особа у делима Б. Ћопића, у: Branko Tošović (ур.), *Frau – Mann: zwei Welten, zwei Motive, zwei Ausdrucksarten in den Werken von Branko Ćopić. Жена – мушкарац: два свијета, два мотива, два израза у дјелима Бранка Ћопића*, Graz – Бањалуча: Institut für Slawistik der Karl-Franzens-Universität – Народна и универзитетска библиотека Републике Српске, 233–242.
- Ајџановић 2016:** М. Ајџановић, Именице с обележјем [особа +] у језику младих корисника интернета, Branko Tošović, Arno Wonisch (ур.). *Wort-*

¹¹ Наравно, толика и таква грађа може се делом објаснити и чињеницом да испитаници потичу из различитих места.

bildung und Internet. Творба ријечи и интернет, Graz: Institut für Slawistik der Karl-Franzens-Universität – Kommission für Wortbildung beim Internationalen Slawistenkomitee.

Бабих 1986: S. Babić, *Tvorba riječi u hrvatskome književnome jeziku*, Zagreb: HAZU – Globus.

Бугарски 2006: R. Bugarski, *Žargon*, Beograd: XX vek – Krug.

Василијевић 2012: Д. Василијевић, Експресивна лексика за изражавање позитивног става говорника у српском и украјинском омладинском жаргону, *Славистика*, XVI, 632–644.

Гортан Премк 2004: Д. Гортан-Премк, *Полисемија и организација лексичког система у српскоме језику*, Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.

Драгићевић 2010: Р. Драгићевић, *Вербалне асоцијације кроз српски језик и културу*, Београд: Друштво за српски језик и књижевност Србије.

Клајн 2002: И. Клајн, *Творба речи у савременом српском језику. Први део. Слагање и префиксација*, Београд – Нови Сад: Завод за уџбенике и наставна средства – Институт за српски језик САНУ – Матица српска.

Клајн 2003: И. Клајн, *Творба речи у савременом српском језику. Други део. Суфиксација и конверзија*, Београд – Нови Сад: Завод за уџбенике и наставна средства – Институт за српски језик САНУ – Матица српска.

Ристић 2000: С. Ристић, Експресивна лексика у најновијем омладинском жаргону и у савременом српском језику (социолингвистички аспекти употребе и развоја), *Наш језик*, XXXIII, 257–272.

Ристић 2004: С. Ристић, *Експресивна лексика у српском језику: теоријске основе и нормативно-културолошки аспекти*. Београд: Институт за српски језик САНУ.

РМС: *Речник српскохрватскога књижевног језика* I–III (1967–1969), Нови Сад – Загреб: Матица српска – Матица хрватска; IV–VI (1971–1976), Нови Сад: Матица српска.

Skok 1973: P. Skok, *Etimologijski rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika, knj. 3, ponii'–Z*, Zagreb: Jugoslavenska akademija nauka i umjetnosti.

Штасни 2007: Г. Штасни, Атрибутивне именице (*nomina attributiva*) у српском језику, *Српски језик*, XII/1–2, 469–483.

Штасни 2011: Г. Штасни, Номинација човека мотивисана позитивним карактерним особинама, *Зборник Матице српске за филологију и лингвистику*, LIV/1, 167–180.

Штасни 2013: Г. Штасни, *Речи о човеку*, Нови Сад: Филозофски факултет.

Milan S. Ajdžanović

ON DERIVATIONAL PATTERNS OF NOUNS FOR DENOTING PERSONS
IN THE LANGUAGE OF THE YOUNG

Summary

This paper tackles slang words that denote person by focusing on its predominant character, intellectual or physical traits, both positive and negative ones (especially the latter). The analysis has been conducted on 189 derived nouns in question gathered from 50 students of Faculty of Philosophy in Novi Sad. The analysis has shown that the young use the variety of derivational patterns, among which some are not known to standard Serbian, to name and depict persons in various ways.

Key words: Serbian language, slang, denotation of persons, suffixal derivatives, prefixal derivatives, compound words, semantic-derivative analysis.